

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.012

Венгер В.В.

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України*

МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: ЦІЛІ, НАПРЯМИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДТРИМКА

Стаття присвячена питанням модернізації металургійної галузі України. Розглянуто нормативно-правові акти, які формували інституційні передумови для модернізації та розвитку металургійної галузі протягом 1995-2017 рр. Доведено, що виключення металургійної галузі з числа державних пріоритетів економічного розвитку країни збільшує соціально-економічний тягар як металургійних підприємств, так і держави загалом. Запропоновано розробити Державну програму модернізації та розвитку металургійної галузі України до 2027 р.

Ключові слова: металургійна галузь, модернізація, інвестиції, економічний розвиток, конкурентоспроможність.

Венгер В.В. МОДЕРНИЗАЦИЯ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ: ЦЕЛИ, НАПРАВЛЕНИЯ И ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОДДЕРЖКА

Статья посвящена вопросам модернизации металлургической отрасли Украины. Рассмотрены нормативно-правовые акты, которые формировали институциональные предпосылки для модернизации и развития металлургической отрасли в течение 1995-2017 гг. Доказано, что исключение металлургической отрасли из числа государственных приоритетов экономического развития страны увеличивает социально-экономическое бремя как металлургических предприятий, так и государства в целом. Предложено разработать Государственную программу модернизации и развития металлургической отрасли Украины до 2027 г.

Ключевые слова: металлургическая отрасль, модернизация, инвестиции, экономическое развитие, конкурентоспособность.

Venger V.V. MODERNIZATION OF THE IRON AND STEEL INDUSTRY OF UKRAINE: GOALS, DIRECTIONS AND INVESTMENT SUPPORT

The paper focuses on the issues of modernization of the iron and steel industry of Ukraine. The normative and legal acts that formed the institutional preconditions for the modernization and development of the metallurgical industry during 1995-2017 were considered. The exclusion of the metallurgical industry from the list of the country's economic development priorities proved to increase the socio-economic burden of both metallurgical enterprises and the of state in general. Designing of the State program of modernization and development of the iron and steel industry of Ukraine until 2027 is suggested.

Keywords: iron and steel industry, modernization, investments, economic development, competitiveness.

Постановка проблеми. Металургійна галузь України є стратегічною складовою національного виробництва, від якого значною мірою залежить стан соціально-економічного розвитку країни. Крім того, вихід України з кризових ситуацій майже завжди був пов'язаний з певним поживленням внутрішнього ринку металопродукції та підвищенням попиту на світовому ринку. Проте за наявних умов у найближчій перспективі навряд чи можна очікувати від неї будь-яких зрушень в бік довгострокових темпів економічного зростання. Такий стан речей наводить на думку про те, що сьогодні металургійна галузь України потребує чіткої, зрозумілої та дієвої державної політики стосовно перспектив її економічного розвитку, від якого залежатиме довгострокове економічне зростання не лише в галузі, але й в країні загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку металургійної галузі розкриваються в працях багатьох вчених. Так, Т. Оболенська та Д. Довгань [1] аналізують конкурентне середовище на світовому ринку чорних металів, досліджують головні тенденції зміни обсягів експорту чорних металів вітчизняними підприємствами, а також визначають пере-

шкоди, які стримують розвиток металургійної галузі України та знижують її конкурентоспроможність на світовому ринку чорних металів. С. Кулицький [2] досліджує стан і проблеми розвитку вітчизняної металургії в контексті впливу військово-політичного та економічного конфлікту з Росією та особливо війни на Донбасі протягом 2014-2015 рр. І. Кулик [3] проводить оцінку реального стану галузі та визначає резерви її подальшого розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій стосовно розвитку металургійної галузі України, питання основних напрямів її модернізації залишаються досі не вирішеними.

Мета статті полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів розвитку металургійної галузі шляхом проведення докорінної модернізації виробничих потужностей, орієнтованих на виробництво екологічно чистої, конкурентоспроможної металопродукції та створення передумов для довгострокового економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення довгострокового тренду економічного зростання в галузі неможливе без проведення докорін-

ної модернізації¹ металургійних підприємств. Про це свідчить наявність у галузі низки проблем, виявлених у процесі дослідження, таких як, зокрема, висока енергоємність виробництва; неефективне споживання паливно-енергетичних ресурсів, що призводить до значних витрат природного газу, збільшуючи залежність галузі від імпорту енергоресурсів; відсутність серйозних інноваційних зрушень; занепад галузевої науки та недовість механізмів залучення потенціалу академічних інститутів для виконання прикладних розробок, що призводить до поглиблення технічної і технологічної відсталості металургійної галузі; високий ступінь зношеності основних виробничих фондів (мартенівських печей, енергоємного обладнання аглофабрик, збагачувальних підприємств, прокатних цехів, доменних печей тощо), що призводить до зростання збитковості металургійного виробництва; скорочення іноземного інвестування галузі; неефективне використання виробничих потужностей; низький рівень продуктивності праці; зростаючі екологічні проблеми [4, с. 71-74].

До необхідності проведення модернізації в металургійній галузі спонукає й залежність останньої від потреб світового ринку, сучасні тенденції якого у коротко- та середньостроковій перспективі можуть суттєво обмежити попит на вітчизняну металопродукцію. До таких тенденцій належать [5, с. 122]:

- повільне зростання світової економіки², що негативно вплине на зростання попиту та призведе до зниження світових цін на металопродукцію;
- введення за кордоном нових виробничих потужностей з виплавки сталі (Азії, Африки, Туреччині, Єгипті тощо), що суттєво скоротить попит на вітчизняну металопродукцію;
- зростання обсягів світового виробництва металопродукції;
- впровадження нових технологій з метою зниження шкідливого впливу металургії на оточуюче природне середовище.

Варто зазначити, що проблеми розвитку металургійної галузі практично з моменту здобуття Україною незалежності знаходилися в центрі дискусій серед фахівців-практиків, учених, а також на різних рівнях органів державної влади та управління. Зокрема, ще в 1995 р. прийнято «Концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року» [6]. Її основною метою було створення збалансованої галузі, орієнтованої на виробництво конкурентоспроможної продукції, з обов'язковим вирішенням екологічних та соціальних проблем. Проте, незважаючи на досить амбітні плани, цілі Концепції так і залишилися до кінця не реалізованими.

Суттєві надії покладалися на Державну програму розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 р. [7]. Метою Програми було забезпечення ефективного використання виробничого, експортного та науково-технічного потенціалу гірничо-металургійного комплексу, визначення пріоритетних напрямів структурної перебудови галузі, реструктуризації виробничих потужностей і технічного переоснащення.

За період дії Програми було досягнуто таких позитивних результатів:

- збережено позитивну динаміку нарощування обсягів виробництва основних видів металопродукції до періоду світової фінансово-економічної кризи (2008-2009 рр.), а також поступове відновлення рівня виробництва в наступні роки;

- зменшено питомі витрати ПЕР в аглодоменому виробництві за рахунок вдування пиловугільного палива в доменну піч, заміни частки коксу вугіллям, використання альтернативних видів палива, енергозберігаючих технологій;

- за рахунок модернізації сталеплавильного виробництва збільшено обсяги виплавки киснево-конвертерної сталі (потужності конвертерів використовувалися практично повністю) та електросталі за відповідного скорочення частки мартенівського виробництва;

- збільшено обсяги виробництва сталі, що розливалися на машинах безперервного лиття заготовки;

- використання виробничих потужностей наблизилося до рівня розвинених країн, у яких цей показник складає 70-95%;

- вдалося інтегруватися у світовий ринок металопродукції та зберегти провідне місце вітчизняної металургії в світовому виробництві сталі.

Протягом всього терміну дії Програми не всіх запланованих показників було повністю досягнуто [8]. Зокрема, з усього переліку програмних та концептуальних напрямів повністю вдалося сформулювати лише пріоритетні напрями довгострокового розвитку металургійної галузі. Реалізацію планів у сфері реструктуризації, впровадженні ефективних технологій, енергозбереженні, продуктивності праці та зниженні рівня виробничого травматизму виконано приблизно на 80%. Реалізацію планів Програми у сфері створення та впровадження у виробництво принципово нових наукоємних та ефективних технологій, у питаннях підвищення якості сировини та конкурентоспроможності товарної продукції, проведенні скоординованої державної науково-технічної політики на підприємствах усіх форм власності з використанням науково-технічного потенціалу, забезпечення державної підтримки участі підприємств металургійної галузі України в процесах глобалізації світової економіки оцінено у 60% від запланованого. Найнижчими виявилися показники з реалізації питань підвищення частки металопродукції з високим рівнем доданої вартості у загальному виробництві продукції та поліпшення управління металургійною галуззю (лише 50% від запланованого рівня).

Крім цього, модернізація підприємств металургійної галузі здійснювалася переважно шляхом закупівлі закордонного обладнання та засобів автоматизації, часто не випробуваних на практиці. При цьому, як правило, вітчизняних вчених не залучали до експертизи проектів реконструкції підприємств [9, с. 53].

Попри те, що часткове вжиття запланованих заходів мало загалом позитивний ефект, досягти кінцевої мети Програми теж не вдалося. Зокрема, не вдалося повністю оновити виробничі потужності металургійних підприємств, що відповідним чином обумовило подальше використання застарілих ресурсо- та енерговитратних технологій, зорієнтованих на випуск одинарного металопрокату рядових марок сталі.

Ще одним документом, який передбачав перспективні напрями модернізації підприємств металургійної галузі України, була «Галузева програма енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 року» [10]. Галузева програма була розроблена

¹ Під модернізацією автор розуміє сталій та ефективний розвиток галузі, який ґрунтується на впровадженні у виробництво металургійної продукції провідних досягнень науково-технічного прогресу, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази з метою виготовлення інноваційної та конкурентоспроможної продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках.

² Згідно з оцінками МВФ до 2020 р. потенційний темп зростання ВВП розвинених економік становитиме 1,6% на рік.

з метою забезпечення виконання «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» [11], «Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів» [12] та зниження енергоємності продукції за рахунок розробки і впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій та устаткування, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, оптимізації структури споживання, збільшення використання альтернативних видів палива, зокрема вторинних енергоресурсів, нетрадиційних джерел енергії. Загалом для здійснення Галузевої програми запропоновано 227 енергозберігаючих заходів за всіма підгалузями металургійної галузі України.

Остаточо оцінити рівень вжиття запланованих Галузевою програмою заходів можна буде трохи згодом. Проте вже сьогодні з упевненістю можна сказати, що їх значна частина теж залишилася нереалізованою, а мета програми – не досягнутою.

Менш амбітною порівняно з попередніми стратегічними документами була короткострокова «Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 рр.» [13], основна мета якої теж не була досягнута насамперед з політичних причин. Більше того, зміна політичного керівництва в країні привела до формування нових пріоритетів економічної політики, в яких чомусь металургійній галузі місця не знайшлося [14].

Водночас виключення галузі з числа державних пріоритетів економічного розвитку країни не зменшує, а збільшує соціально-економічний тягар не лише металургійних підприємств, але й держави, відтерміновуючи його лише в часі.

На наш погляд, недовиконання запланованих стратегічними довгостроковими та короткостроковими документами заходів з реалізації перспективних напрямів модернізації металургійних підприємств пов'язане насамперед з втратою державою важелів впливу на розвиток галузі. Не зайвим буде нагадати, що практично повна приватизація металургійних підприємств привела до зміни поставлених перед ними цілей і завдань. На перший план вийшло завдання отримання прибутку, внаслідок чого інвестиції спрямовуються на заходи, які можуть забезпечити підтримання наявного обладнання в працездатному стані та його окупність протягом короткострокового періоду [9, с. 53].

Однак використання державного програмного підходу дало можливість навіть в умовах повної приватизації металургійних підприємств сформулювати напрями підвищення технічного рівня та забезпечити зменшення енергоємності металургійного виробництва. Навіть неповна реалізація науково-технічних заходів з розвитку галузі довела їх доцільність та ефективність.

Крім того, посилення координаційного впливу держави шляхом формування сприятливої інвестиційної політики в країні (у 2000-2008 рр.) дало змогу металургійним підприємствам залучити значні обсяги інвестиційних ресурсів для модернізації виробничих потужностей, що, безумовно, сприяло покращенню рівня виробництва продукції [15]. Також спостерігався позитивний вплив держави в процесі подолання кризових явищ в економіці (після 2008 р.), що значною мірою сприяло запобіганню кризовому падінню металургійного виробництва.

Зазначене вище свідчить про те, що виключення металургійної галузі України з пріоритетних напрямів розвитку є передчасним і може негативно позна-

читися на економічному зростанні країни в довгостроковому періоді.

Зазначимо, що розбіжності в цілях і завданнях між державою та підприємствами металургійної галузі виникають через послаблення регулюючої ролі держави; відсутність чіткої та ефективної взаємодії між ними.

Як свідчить досвід, найбільші промислово розвинені країни ніколи не випускають зі сфери державного впливу базові галузі промисловості, навіть якщо вони повністю знаходяться у приватній власності. У критичні моменти власники найбільших корпорацій завжди діють в інтересах держави, отже, держава має на них вирішальний вплив.

Оскільки металургійна галузь України характеризується низкою комплексних проблем, названих вище, то в найближчій перспективі вітчизняним чиновникам доведеться переглянути свої пріоритети в бік формування чітких і зрозумілих заходів державного впливу на неї. Тобто металургійна галузь України у середньостроковій і довгостроковій перспективі має зберегти роль провідної і потужної галузі вітчизняної промисловості з урахуванням необхідності забезпечення металопродукцією суміжних галузей, особливо машинобудування і будівництва [16, с. 480].

Для того щоб металургійна галузь не загальмувала початок економічного зростання, а сприяла економічному розвитку країни, на наш погляд, необхідно розробити Державну програму модернізації та розвитку металургійної галузі України до 2027 р.

Зазначимо, що першочерговим завданням державної політики в галузі має стати якісно нова взаємодія органів державної влади з керівниками (власниками) металургійних підприємств та провідними науковими організаціями щодо розробки комплексної програми розвитку та модернізації кожного окремого гірничо-металургійного підприємства. Ця програма не повинна суперечити вимогам СОТ та Угоди асоціації з ЄС, а також має передбачати виведення з експлуатації зайвих виробничих потужностей, вирішення у зв'язку з цим соціальних проблем регіонів. Цього можна досягти завдяки:

- проведенню ефективної галузевої політики, націленої на створення сприятливих умов для концентрації гірничо-металургійних підприємств;
- проведенню масштабної модернізації та оновленню виробництва, випуску продукції з високою доданою вартістю;
- зниженню шкідливих викидів;
- створенню потужних конкурентоспроможних вертикально-інтегрованих компаній, а саме національних лідерів в металургійній сфері.

Відтак *метою* Державної програми модернізації та розвитку металургійної галузі України до 2027 р. має стати модернізація виробничих потужностей на основі визначення пріоритетних напрямів структурної перебудови галузі, орієнтованих на виробництво екологічно чистої та конкурентоспроможної металопродукції.

Основними завданнями Державної програми модернізації та розвитку металургійної галузі мають стати такі.

1) *Оптимізація металургійних потужностей* до оптимально прийнятних меж з урахуванням максимально можливого розширення внутрішнього ринку. Реалізація цього завдання має відбуватися насамперед на основі виведення з експлуатації застарілих мартенівських та інших надлишкових потужностей з урахуванням тенденцій та сучасної

структури металургійного виробництва у провідних країнах-виробниках.

2) **Розробка та реалізація інноваційної моделі розвитку галузі** шляхом створення та впровадження у виробництво принципово нових наукоємних та ефективних технологій, а також ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій світового рівня.

3) **Розвиток ринків збуту металопродукції.** На наш погляд, пріоритетним ринком збуту вітчизняної металопродукції має стати **внутрішній ринок**. Це пояснюється тим, що національні товари і послуги спочатку виводяться на внутрішні галузеві ринки, де їх виробництво стає масовим, а потім починає додатково розширюватися за рахунок експорту. Тому кожна країна, що ставить за мету підвищення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечити її прискорене зростання в майбутньому, розпочинає втілювати ці плани зі збільшення власного внутрішнього ринку, перетворюючи його на платформу для експансії національної інноваційної та якісно кращої продукції у світовому господарстві [17, с. 314]. Крім того, в умовах погіршення кон'юнктури та посилення конкуренції на зовнішньому ринку внутрішній ринок є ключовим важелем для стабілізації та розвитку металургійної галузі України.

Наступним пріоритетом у напрямі розвитку зовнішніх ринків збуту має стати оптимізація їх обсягів і структури. Надмірна експортна орієнтація є загрозою не лише для металургійної галузі, але й для національної економіки загалом. Тому стратегічною метою цього напрямку має стати послаблення залежності галузі від експорту металопродукції за одночасного збереження оптимального рівня продажів та високих конкурентних позицій на світовому ринку.

4) **Удосконалення державної політики щодо розвитку металургійної галузі.** Першочерговим завданням має стати **переорієнтація державної промислової політики у галузі на заходи стратегічного значення**. Реалізація цього напрямку Державної програми дасть змогу поступово відійти від домінуючих сьогодні оперативних-тактичних антикризових заходів, що мають, як правило, короткострокові стабілізаційно-компенсаційні ефекти. Більше того, саме стратегічна орієнтація державної підтримки дасть змогу забезпечити необхідний баланс інтересів держави, металургійної галузі та бізнесу інших галузей.

Нова стратегія розвитку галузі повинна формуватися на пріоритетах концепції неоіндустріалізації національної економіки. В основі цієї концепції лежать *власні ресурси, нові технології; активний внутрішній попит*. Саме вони є тими вирішальними факторами, які зможуть вивести металургійну галузь на шлях економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності.

5) **Фінансове забезпечення.** Основою інвестицій для модернізації металургійної галузі мають стати насамперед акумульовані кошти металургійних підприємств, одержані від реалізації продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Також у процесі фінансування розвитку галузі необхідно чітко визначити межі та можливості державної підтримки, які не суперечать вимогам СОТ та ЄС і можуть бути реалізовані в частинах:

- фінансування екологічних програм;
- проведення наукових досліджень;
- навчання персоналу;

– закриття технічно/технологічно застарілих підприємств або потужностей із виробництва металопродукції тощо.

Важливим чинником у забезпеченні шляхів фінансування модернізації та розвитку металургійної галузі є створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій. Згідно з нашими розрахунками лише на вжиття заходів з модернізації підприємств металургійної галузі необхідно витратити близько 11,5 млрд. дол. США [4, с. 72].

Висновки. На наш погляд, реалізація вищезазначених стратегічних пріоритетів шляхом виконання унікальних потенційних можливостей металургійної галузі України, заснованих на перспективних наукових дослідженнях і розробках, створить передумови для її стійкого довгострокового економічного зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Оболенська Т. Україна на світовому ринку чорних металів / Т. Оболенська, Д. Довгань // Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини. – 2015. – Вип. 36. – Ч. 3. – С. 169-176.
2. Кулицький С. Проблеми розвитку українського гірничо-металургійного комплексу на сучасному етапі / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr14.pdf>.
3. Кулик І. Сучасний стан та основні фактори розвитку чорної металургії в Україні / І. Кулик // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 5. – С. 116-121.
4. Венгер В. Розвиток підприємств гірничо-металургійного комплексу України у складі бізнес-груп / В. Венгер // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 1. – С. 64-75.
5. Воробйов С. Пріоритети та інструменти модернізації металургійної галузі України / С. Воробйов, О. Собкевич // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 4. – С. 118-124.
6. Про Концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року: Постанова Верховної Ради України від 17 жовтня 1995 р. № 385/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2004 р. № 967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Звіт про виконання «Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ppa.gov.ua/regulatory_assets/agency_documents/32682.
9. Большаков В. Чорна металургія і національна безпека України / В. Большаков, Л. Тубольцев // Вісник НАН України. – 2014. – № 9. – С. 48-58.
10. Щодо Галузевої програми енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 року: Наказ Міністерства промислової політики України від 25 лютого 2009 р. № 152 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=0918FAC322>.
11. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>.
12. Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1567-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1567-2008-%D1%80>.
13. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>.
14. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 р. № 26-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19>.
15. Заблудська І. Модернізація промислового сектора як стратегічний напрям розвитку економіки регіону / І. Заблудська,

О. Кудріна // Ефективна економіка. – 2014. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3382>.

16. Кіндзерський Ю. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: [монографія] / Ю. Кін-

дзерський. – К.: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 2013. – 536 с.

17. Пустовойт О. Інституційна природа економічних циклів. Досвід України: [монографія] / О. Пустовойт. – К.: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2016. – 388 с.

УДК 330.131.7:334.752:502:330.15

Галинська Ю.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління
Сумського державного університету

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ПІД ЧАС ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНИХ АЛЬЯНСІВ У ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ

У статті проведено аналіз поняття «ризик», досліджено класифікацію ризиків під час функціонування колабораційних альянсів у природокористуванні. Особливу увагу приділено класифікації методів мінімізації та трансформації ризиків в умовах створення та ефективного функціонування колабораційних альянсів у системі «державна – регіон – підприємство».

Ключові слова: ризик, колабораційні альянси, природокористування, природні ресурси.

Галинская Ю.В. КЛАССИФИКАЦИИ РИСКОВ ПРИ ФУНКЦИОНИРОВАНИИ КОЛЛАБОРАЦИОННЫХ АЛЬЯНСОВ В ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИИ

В статье проведен анализ понятия «риск», исследована классификация рисков при функционировании коллаборационных альянсов в природопользовании. Особое внимание уделено классификации методов минимизации и трансформации рисков в условиях создания и эффективного функционирования коллаборационных альянсов в системе «государство – регион – предприятие».

Ключевые слова: риск, коллаборационные альянсы, природопользование, природные ресурсы.

Halynska Yu.V. CLASSIFICATION OF RISKS AT THE FUNCTIONING OF COLLABORATIVE ALLIANCES IN THE NATURE MANAGEMENT

The article analyzes the concept of “risk”; the classification of risks in the operation of collaborative alliances in nature management is investigated. Particular attention is paid to the classification of methods for minimizing and transforming risks in the conditions of creation and functioning of collaborative alliances in the system “state – local communities – enterprise”.

Keywords: risk, collaborative alliances, nature management, natural resources.

Постановка проблеми. В умовах сучасної економіки приклади успішної співпраці в різних сферах ми можемо спостерігати кожного дня. Але в деяких сферах колабораційні відносини є складними. Наприклад, галузь природокористування потребує додаткових досліджень із цього питання. Основне полягає в тому, що деякі природні ресурси мають вичерпний характер, а під час їх видобування формується природна рента, що є спадщиною всього населення країни та повинна розподілятися між учасниками її утворення. Саме ця категорія доходу може гальмувати формування будь-яких альянсів у цій сфері та провокувати вичерпність природних ресурсів у регіонах. З іншого боку, саме ця категорія рентного доходу може сприяти утворенню альянсів щодо його перерозподілу та створенню соціальної відповідальності під час видобування природних ресурсів як додаткового ефекту.

Виявлення ризиків під час створення колабораційних альянсів є одним із головних факторів, що впливає на інтереси учасників альянсу. Саме ризики можуть бути бар'єром для вирішення екологічно-економічних та соціальних проблем для кожного учасника альянсу.

Визначення джерела ризику показало, що є фактори, явища, процеси, які викликають або посилюють невизначеність або конфліктність ситуації та не відповідають очікуваним результатам. Невизначений або ймовірнісний характер певних процесів, подій, ситуацій, дій зумовлює те, що події відбуваються за

таких умов неоднаково, а вплив на результат тоді залежить від ідентифікації ризикових ситуацій, системи управління ризиками, якості прийнятих рішень суб'єктів. Тому велике значення мають наявність інформації про ризики, властиві економіці загалом або окремій галузі, а також їх систематизація і класифікація з метою управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби класифікації ризиків з'явилися досить давно, практично з появою самого поняття «ризик». А. Маршалл є одним із перших, хто класифікував ризики. У праці «Принципи економічної науки» науковець поділив ризик на два види, а саме особистий і підприємницький [4, с. 87-88, 296-299]. Тобто А. Маршалл вважав, що ризик властивий як фізичній особі, так і юридичній. Дж. Кейнс класифікацію ризиків пов'язував з обсягом інвестицій і виділяв при цьому ризик підприємця (позичальника), ризик позичодавця (кредитора) та ризик зміни цінності грошової одиниці [5]. Економіст також зазначав, що ці ризики існують у тісному взаємозв'язку і «накладаються» один на одного. Й. Шумпетер у своїй праці виділяє лише два види ризику [6, с. 98]: 1) пов'язаний із можливим технічним провалом виробництва, що становить небезпеку втрати благ, породжену стихійними лихами; 2) спричинений відсутністю комерційного успіху. Як бачимо, представники політичної економії виходили з простих економічних відносин і пов'язували класифікацію ризиків лише з підприємницькою діяльністю. У своїх працях С.С. Оса-